Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (prvi senat)

z dne 21. februarja 2013*

„Direktiva 93/13/EGS — Nedovoljeni pogoji v potrošniških pogodbah — Preizkus nedovoljenosti pogoja po uradni dolžnosti, ki ga opravi nacionalno sodišče — Dolžnost nacionalnega sodišča, ki je po uradni dolžnosti ugotovilo nedovoljenost pogoja, da stranke pozove k predstavitvi stališč, preden sprejme ukrepe v zvezi s to ugotovitvijo — Pogodbeni pogoji, ki jih je treba upoštevati pri preizkusu nedovoljenosti“

V zadevi C-472/11,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Fővárosi Bíróság (postalo Fővárosi Törvényszék) (Madžarska) z odločbo z dne 16. junija 2011, ki je prispela na Sodišče 16. septembra 2011, v postopku

Banif Plus Bank Zrt

proti

Csaba Csipai,

Viktória Csipai,

SODIŠČE (prvi senat),

v sestavi A. Tizzano, predsednik senata, M. Ilešič, E. Levits, M. Safjan, sodniki, in M. Berger (poročevalka), sodnica,

generalni pravobranilec: P. Mengozzi,

sodna tajnica: A. Impellizzeri, administratorka,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 12. septembra 2012,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

— za Banif Plus Bank Zrt E. Héjja, odvetnik,

— za madžarsko vlado Z. Fehér in K. Szíjjártó, agenta,

— za špansko vlado S. Martínez-Lage Sobredo, agent,

— za slovaško vlado M. Kianička, agent,

* Jezik postopka: madžarščina.

— za Evropsko komisijo B. Simon in M. van Beek, agenta,

na podlagi sklepa, sprejetega po opredelitvi generalnega pravobranilca, da bo v zadevi razsojeno brez sklepnih predlogov,

izreka naslednjo

Sodbo

1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago členov 6 in 7 Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15, zvezek 2, str. 288, v nadaljevanju: Direktiva).

2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med banko Banif Plus Bank Zrt (v nadaljevanju: Banif Plus Bank) in zakoncema Csipai glede plačila zneskov, ki so v skladu s kreditno pogodbo dolgovani v primeru predčasne odpovedi te pogodbe s strani kreditodajalke zaradi ravnanja, ki ga je mogoče pripisati kreditojemalcu.

Pravni okvir

Pravo Unije

3 Člen 3(1) Direktive opredeljuje nedovoljeni pogoj tako:

„Pogodbeni pogoj, o katerem se stranki nista dogovorili posamično, velja za nedovoljenega, če v nasprotju z zahtevo dobre vere v škodo potrošnika povzroči znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank.“

4 Člen 4(1) Direktive v zvezi s preizkusom nedovoljenosti določa:

„Brez poseganja v člen 7 je treba nedovoljenost pogodbenega pogoja oceniti ob upoštevanju narave blaga ali storitev, za katero je bila sklenjena pogodba, in s sklicevanjem na vse okoliščine, ki so obstajale v času sklepanja pogodbe ter na vse druge pogoje te pogodbe ali druge pogodbe, od katere je pogoj odvisen.“

5 Člen 6(1) Direktive v zvezi z učinki ugotovitve nedovoljenosti pogoja določa:

„Države članice določijo, da nedovoljeni pogoji, uporabljeni v pogodbi, ki jo s potrošnikom sklene prodajalec ali ponudnik, kakor je določeno z nacionalnim pravom, niso zavezujoči za potrošnika in da pogodba še naprej zavezuje obe stranki na podlagi teh pogojev, če je nadaljnji obstoj mogoč brez nedovoljenih pogojev.“

6 V členu 7(1) Direktive je dodano:

„Države članice zagotovijo, da v interesu potrošnikov in konkurentov obstajajo ustrezna in učinkovita sredstva za preprečevanje nadaljnje uporabe nedovoljenih pogojev v pogodbah, ki jih s potrošniki sklenejo prodajalci ali ponudniki.“

Nacionalno pravo

7 V skladu s členom 209(1) civilnega zakonika „je nedovoljen splošni pogoj pogodbe oziroma pogoj potrošniške pogodbe, o katerem se stranki nista dogovorili posamično in ki v nasprotju z zahtevo dobre vere in poštenosti enostransko in neutemeljeno določa pravice in obveznosti strank, ki izhajajo iz pogodbe, tako, da so v škodo stranke pogodbe, ki pogoja pogodbe ni pripravila.“

8 Člen 209/A(2) civilnega zakonika določa, da so taki pogoji nični.

9 Člen 2(j) uredbe vlade št. 18/1999 z dne 5. februarja 1999 o pogojih, ki jih je v potrošniških pogodbah treba šteti za nedovoljene, določa:

„[…] za nedovoljene je treba, razen če se dokaže drugače, šteti predvsem pogoje,

[…]

(j) ki potrošniku nalagajo plačilo pretirano velikih zneskov, če ne izpolni svojih obveznosti ali jih ne izpolni v skladu s pogodbo.“

10 V skladu s členom 3(2) zakona št. III iz leta 1952 o zakoniku o civilnem postopku je sodišče – če zakon ne določa drugače – vezano na postavljene zahtevke in navedbe strank.

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

11 C. Csipai je 16. junija 2006 sklenil kreditno pogodbo z banko Banif Plus Bank, ki naj bi veljala do 15. junija 2012.

12 Pogoj št. 29 pogodbe, ki jo je pripravila banka Banif Plus Bank, je določal, da če pogodba predčasno preneha veljati zaradi neizpolnitve obveznosti kreditojemalca ali katerega koli drugega ravnanja, ki mu ga je mogoče pripisati, mora kreditojemalec poleg zamudnih obresti in stroškov plačati tudi vse neplačane obroke. Zapadli obroki so poleg glavnice vključevali tudi dogovorjene obresti in zavarovalno premijo.

13 C. Csipai je obrok posojila zadnjič plačal februarja 2008. Banka Banif Plus Bank je zato pogodbo odpovedala in od kreditojemalca zahtevala plačilo celotnega preostalega dolgovanega zneska v skladu s pogojem št. 29 te pogodbe. Ker C. Csipai te zahteve ni izpolnil, je vložila tožbo proti njemu in – v skladu z določbami družinskega prava – njegovi soprogi.

14 Pesti Központi kerületi bíróság (okrožno sodišče v Pestu) je v okviru postopka, ki je potekal pred tem sodiščem, kot prvostopenjsko sodišče obvestilo stranke, da meni, da pogoj št. 29 ni dovoljen, in jih pozvalo, da se o tem izrečejo. C. Csipai je navedel, da meni, da so zahtevki banke Banif Plus Bank pretirani in da kot utemeljen priznava le znesek glavnice. Banka Banif Plus Bank je izpodbijala nedovoljenost zadevnega pogoja.

15 Pesti Központi kerületi bíróság je s sodbo z dne 6. julija 2010 C. Csipaiju naložilo, naj banki Banif Plus Bank plača znesek, izračunan brez upoštevanja pogoja št. 29 pogodbe.

16 Banka Banif Plus Bank je zoper to sodbo vložila pritožbo. V teh okoliščinah je Fővárosi Bíróság prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:

„1. Ali je ravnanje nacionalnega sodišča, ki ugotovi, da je splošni pogodbeni pogoj ničen, in – ne da bi stranke to predlagale – obvesti stranke, da meni, da je četrti stavek pogoja št. 29 splošnih pogojev posojilne pogodbe, sklenjene med strankami v sporu, ničen, v skladu s členom 7(1) Direktive […]? Ničnost je podana zaradi nasprotovanja zakonskim določbam, in sicer člen[oma] 1(1)(c) in 2(j) uredbe vlade št. 18/1999.

2. Ali lahko v položaju iz prvega vprašanja sodišče pozove stranke, naj se izrečejo v zvezi z zgornjim pogodbenim pogojem, tako da se omogočijo pravne posledice njegove morebitne nedovoljenosti in da se dosežejo cilji iz člena 6(1) Direktive […]?

3. Ali lahko sodišče glede na zgoraj navedeno med preizkusom nedovoljenosti pogodbenih pogojev preizkusi vse pogoje ali samo tiste, na katerih temelji zahtevek stranke, ki je s potrošnikom sklenila pogodbo?“

Vprašanja za predhodno odločanje

Prvo in drugo vprašanje za predhodno odločanje

17 Predložitveno sodišče s prvim in drugim vprašanjem, ki ju je treba obravnavati skupaj, v bistvu sprašuje, ali je treba člena 6(1) in 7(1) Direktive razlagati tako, da nasprotujeta temu, da nacionalno sodišče, ki je po uradni dolžnosti ugotovilo nedovoljenost pogodbenega pogoja, obvesti stranki, da je ugotovilo obstoj razloga za ničnost, in ju pozove, da se o tem izrečeta, ali nasprotno, ju je treba razlagati tako, da to dopuščata.

18 Iz spisa je razvidno, da sta ti vprašanji vezani na obstoj določbe nacionalnega prava, v skladu s katero mora sodišče, ki je po uradni dolžnosti ugotovilo razlog za ničnost, o tem obvestiti stranke in jim dati možnost, da se izrečejo o morebitni ugotovitvi neveljavnosti zadevnega pravnega razmerja, brez česar ne more razglasiti ničnosti.

19 Za odgovor na ti vprašanji je treba opozoriti, da sistem varstva, ki ga uvaja Direktiva, dejansko temelji na zamisli, da je potrošnik v razmerju do prodajalca ali ponudnika v podrejenem položaju glede pogajalske moči in ravni obveščenosti, zaradi česar privoli v pogoje, ki jih je predhodno sestavil prodajalec, ne da bi lahko vplival na njihovo vsebino (glej zlasti sodbo z dne 6. oktobra 2009 v zadevi Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, ZOdl., str. I-9579, točka 29, in z dne 14. junija 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, točka 39).

20 Člen 6(1) navedene direktive glede takega podrejenega položaja določa, da nedovoljeni pogoji ne zavezujejo potrošnika. Kot izhaja iz sodne prakse, gre za zavezujočo določbo, katere namen je formalno ravnotežje med pravicami in obveznostmi sopogodbenikov, ki ga določa pogodba, zamenjati z dejanskim ravnotežjem, tako da se med temi sopogodbeniki ponovno vzpostavi enakost (glej zlasti sodbo z dne 9. novembra 2010 v zadevi VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, ZOdl., str. I-10847, točka 47, in zgoraj navedeno sodbo Banco Español de Crédito, točka 40).

21 Sodišče je že večkrat poudarilo, da je za zagotovitev varstva, ki je zahtevano z Direktivo 93/13, neenak položaj med potrošnikom in prodajalcem ali ponudnikom mogoče izravnati samo s pozitivnim posredovanjem zunaj kroga pogodbenih strank (glej zlasti zgoraj navedeni sodbi VB Pénzügyi Lízing, točka 48, in Banco Español de Crédito, točka 41).

22 Na podlagi teh ugotovitev je Sodišče razsodilo, da mora nacionalno sodišče po uradni dolžnosti presoditi nedovoljenost pogodbenega pogoja, ki spada na področje uporabe Direktive, in tako izravnati neravnovesje med potrošnikom in prodajalcem ali ponudnikom (glej zlasti zgoraj navedeni sodbi VB Pénzügyi Lízing, točka 49, in Banco Español de Crédito, točka 42).

23 Zato se vloga, ki jo pravo Unije na zadevnem področju daje nacionalnemu sodišču, ne omejuje zgolj na možnost, da se to sodišče izreče o morebitni nedovoljenosti pogodbene klavzule, ampak vsebuje tudi obveznost, da po uradni dolžnosti prouči to vprašanje, če ima na voljo potrebne pravne in dejanske elemente (glej zlasti sodbo z dne 4. junija 2009 v zadevi Pannon GSM, C-243/08, ZOdl., str. I-4713, točka 32, in zgoraj navedeno sodbo Banco Español de Crédito, točka 43).

24 V zvezi s tem je Sodišče v odločitvi o predlogu za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo nacionalno sodišče v kontradiktornem postopku med potrošnikom in prodajalcem ali ponudnikom, presodilo, da mora to sodišče po uradni dolžnosti preveriti, ali pogoj iz pogodbe, ki je bila sklenjena med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom, spada na področje uporabe Direktive, in če spada, po uradni dolžnosti presoditi morebitno nedovoljenost takega pogoja (glej v tem smislu zgoraj navedeni sodbi VB Pénzügyi Lízing, točka 56, in Banco Español de Crédito, točka 44).

25 Člen 6(1) Direktive pa v zvezi z ukrepi po ugotovitvi nedovoljenosti pogoja določa, da države članice določijo, da tak pogoj ni zavezujoč za potrošnika, „kakor je določeno z nacionalnim pravom“.

26 V zvezi s tem je treba spomniti, da so postopkovna pravila za pravna sredstva, ki zagotavljajo varovanje pravic, ki jih pravnim subjektom daje pravo Unije, kadar na tem področju ni ureditve prava Unije, določena v nacionalnem pravnem redu držav članic na podlagi načela postopkovne samostojnosti držav članic. Toda ta pravila ne smejo biti manj ugodna od tistih, ki urejajo podobne nacionalne položaje (načelo enakovrednosti), niti ne smejo biti urejena tako, da bi dejansko onemogočila ali pretirano otežila izvrševanje pravic, ki jih podeljuje pravni red Unije (načelo učinkovitosti) (glej v tem smislu zgoraj navedeni sodbi Asturcom Telecomunicaciones, točka 38, in Banco Español de Crédito, točka 46).

27 Sodišče je glede obveznosti, da se zagotovi učinkovitost varstva, določenega z Direktivo, kar zadeva sankcioniranje nedovoljenega pogoja, že pojasnilo, da mora nacionalno sodišče sprejeti vse ustrezne ukrepe, ki so v skladu z nacionalnim pravom vezani na ugotovitev nedovoljenosti pogoja, da bi se prepričalo, da navedeni pogoj ni zavezujoč za potrošnika (zgoraj navedena sodba Asturcom Telecomunicaciones, točka 59). Vendar je Sodišče pojasnilo, da nacionalnemu sodišču na podlagi Direktive ni treba izključiti uporabe zadevnega pogoja, če potrošnik po opozorilu sodišča ne uveljavlja dejstva, da je ta pogoj nedovoljen in nezavezujoč (glej zgoraj navedeno sodbo Pannon GSM, točki 33 in 35).

28 Iz te sodne prakse izhaja, da je za zagotovitev polnega učinka varstva, določenega z Direktivo, potrebno, da lahko nacionalno sodišče, ki po uradni dolžnosti ugotovi nedovoljenost pogoja, sprejme vse ukrepe, ki izhajajo iz te ugotovitve, ne da bi moral potrošnik, ki je bil obveščen o svojih pravicah, predlagati, da se navedeni pogoj razglasi za ničen.

29 Vendar pa mora nacionalno sodišče pri izvajanju prava Unije upoštevati tudi zahteve učinkovitega sodnega varstva pravic, ki jih imajo pravni subjekti v skladu s pravom Unije, kot je določeno s členom 47 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah. Med temi zahtevami je tudi načelo kontradiktornosti, ki je sestavni del pravice do obrambe in ki ga mora sodišče upoštevati predvsem, kadar v sporu razsoja na podlagi razloga, ki je bil preizkušen po uradni dolžnosti (glej v tem smislu sodbo z dne 2. decembra 2009 v zadevi Komisija proti Irski in drugim, C-89/08 P, ZOdl., str. I-11245, točki 50 in 54).

30 Sodišče je prav tako razsodilo, da načelo kontradiktornosti na splošno ne podeljuje vsaki stranki v postopku samo pravice, da se seznani z dokazi in stališči, ki jih sodišču predloži njen nasprotnik, ter da o njih razpravlja, ampak jim podeljuje tudi pravico, da se seznanijo z elementi, ki jih sodišče preizkusi po uradni dolžnosti in na katere namerava opreti svojo odločitev, in da o njih razpravljajo. Sodišče je poudarilo, da je za to, da bi se zadostilo zahtevam, ki se nanašajo na pravico do poštenega sojenja, namreč pomembno, da stranke poznajo pravne in dejanske okoliščine, ki imajo odločilen vpliv na izid postopka, in da imajo možnost o njih kontradiktorno razpravljati (glej zgoraj navedeno sodbo Komisija proti Irski in drugim, točki 55 in 56).

31 Iz tega izhaja, da mora nacionalno sodišče, če – potem ko je na podlagi presoje dejanskih in pravnih okoliščin, s katerimi je seznanjeno ali s katerimi se je seznanilo na podlagi pripravljalnih ukrepov, ki jih je za to izvedlo po uradni dolžnosti, ugotovilo, da pogoj spada na področje uporabe Direktive – na podlagi presoje, ki jo je opravilo po uradni dolžnosti, ugotovi, da ta pogoj ni dovoljen, praviloma obvestiti stranke v postopku in jih pozvati, da o tem kontradiktorno razpravljajo na način, ki ga za to določajo nacionalna postopkovna pravila.

32 Zadevna nacionalna določba v sporu o glavni stvari, v skladu s katero mora sodišče, ki je po uradni dolžnosti ugotovilo razlog za ničnost, o tem obvestiti stranke in jim dati možnost, da se izrečejo o morebitni neveljavnosti zadevnega pravnega razmerja, ustreza tej zahtevi.

33 Poleg tega, če se po uradni dolžnosti ugotovi nedovoljenost pogoja, ni mogoče šteti, da je obveznost obvestiti stranke in jim dati možnost, da se izrečejo, sama po sebi nezdružljiva z načelom učinkovitosti, ki ureja izvajanje pravic, ki jih priznava pravni red Unije, s strani držav članic. Ni namreč sporno, da je to načelo treba uporabiti ob upoštevanju zlasti osnovnih načel nacionalnega pravnega sistema, kot je načelo varstva pravice do obrambe, katerega del je tudi načelo kontradiktornosti (glej v tem smislu zgoraj navedeno sodbo Asturcom Telecomunicaciones, točka 39).

34 V teh okoliščinah je treba šteti, da je to, da je predložitveno sodišče v postopku v glavni stvari pozvalo tako finančno ustanovo, ki je tožeča stranka v tem postopku, kot potrošnika, ki je v njem tožena stranka, da se izrečeta glede ugotovitve sodišča v zvezi z nedovoljenostjo spornega pogoja, v skladu z načelom kontradiktornosti in brez vpliva na učinkovitost varstva, ki ga Direktiva določa v dobro potrošnika.

35 Ta možnost, da se potrošnik lahko o tem izreče, je prav tako v skladu z obveznostjo nacionalnega sodišča, navedeno v točki 25 te sodbe, da po potrebi upošteva voljo, ki jo je izrazil potrošnik, kadar ta kljub temu, da ve, da nedovoljen pogoj ni zavezujoč, izrazi nasprotovanje njegovi izključitvi, s čimer poda svobodno in zavestno soglasje k zadevnim pogojem.

36 Zato je treba na prvo in drugo predloženo vprašanje odgovoriti, da je treba člena 6(1) in 7(1) Direktive razlagati tako, da lahko nacionalno sodišče, ki po uradni dolžnosti ugotovi nedovoljenost pogoja, sprejme vse ukrepe, ki izhajajo iz te ugotovitve, ne da bi moral potrošnik, ki je bil obveščen o svojih pravicah, predlagati, da se navedeni pogoj razglasi za ničen. Vendar načelo kontradiktornosti na splošno zahteva, da nacionalno sodišče, ki je po uradni dolžnosti ugotovilo neveljavnost pogodbenega pogoja, o tem obvesti stranke v postopku in jih pozove, da o tem kontradiktorno razpravljajo na način, ki ga za to določajo nacionalna postopkovna pravila.

Tretje vprašanje za predhodno odločanje

37 Predložitveno sodišče želi s tretjim vprašanjem za predhodno odločanje izvedeti, ali je treba Direktivo razlagati tako, da nacionalnemu sodišču dopušča oziroma ga zavezuje, da med preizkusom nedovoljenosti pogoja preveri vse pogodbene pogoje, ali pa mora omejiti svoj preizkus na pogoje, na katerih temelji predlog, o katerem odloča.

38 Najprej je treba poudariti, da iz spisa izhaja, da v postopku v glavni stvari zahtevek, ki ga je banka Banif Plus Bank vložila proti zakoncema Csipai, temelji na pogoju št. 29 kreditne pogodbe, ki so jo sklenili, in da je opredelitev tega pogoja kot nedovoljenega ali dovoljenega odločilna za presojo zahtevka banke Banif Plus Bank za plačilo raznih nadomestil.

39 Tretje vprašanje je zato treba razlagati tako, da predložitveno sodišče želi izvedeti, ali med preverjanjem nedovoljenosti pogoja, na katerem temelji zahtevek, lahko upošteva oziroma mora upoštevati druge pogodbene pogoje.

40 V skladu s členom 3(1) Direktive pogoj velja za nedovoljen, če v nasprotju z zahtevo dobre vere v škodo potrošnika povzroči znatno in neupravičeno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih pogodbenih strank. V skladu s členom 4(1) Direktive je treba to oceniti ob upoštevanju narave storitve, za katero je bila sklenjena pogodba, ter s sklicevanjem na vse okoliščine, ki so obstajale v času sklepanja pogodbe, in na vse druge pogoje te pogodbe ali druge pogodbe, od katere je pogoj odvisen.

41 Na tretje vprašanje je zato treba odgovoriti, da mora nacionalno sodišče pri presoji morebitne nedovoljenosti pogodbenega pogoja, na katerem temelji zahtevek, o katerem odloča, upoštevati vse preostale pogodbene pogoje.

Stroški

42 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (prvi senat) razsodilo:

1. **Člena 6(1) in 7(1) Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah je treba razlagati tako, da lahko nacionalno sodišče, ki po uradni dolžnosti ugotovi nedovoljenost pogoja, sprejme vse ukrepe, ki izhajajo iz te ugotovitve, ne da bi moral potrošnik, ki je bil obveščen o svojih pravicah, predlagati, da se navedeni pogoj razglasi za ničen. Vendar načelo kontradiktornosti na splošno zahteva, da nacionalno sodišče, ki je po uradni dolžnosti ugotovilo neveljavnost pogodbenega pogoja, o tem obvesti stranke v postopku in jih pozove, da o tem kontradiktorno razpravljajo na način, ki ga za to določajo nacionalna postopkovna pravila.**

2. **Nacionalno sodišče mora pri presoji morebitne nedovoljenosti pogodbenega pogoja, na katerem temelji zahtevek, o katerem odloča, upoštevati vse preostale pogodbene pogoje.**

Podpisi